

Žemės diena

D. Lileikienė. Kęstučio Putelio nuotr.

Marius GLINSKAS

Kovo mėnesį, sutikdami Žemės dieną, kasmet prisimename 1989 m. tuometį Jonavos gamybinį susivienijimą „Azotas“ sudrebinusią avariją. Nuo nelaimės, sukrėtusios miestą ir visą kraštą, prabėgo trys dešimtmečiai. Prisimindamas tragiškus įvykius, Lietuvos žaliųjų partijos Jonavos skyrius nusprendė pakviesti į Jonavos rajono savivaldybės viešąją biblioteką šio įvykio liudininkus, tyrėjus, garsiau prabilti apie šios ekologinės katastrofos priežastis ir ilgai trunkančias pasekmes.

„Manome, kad niekam nevalia užmiršti, jog gyvename chemikų mieste, turime būti budrūs, atsakingi už save, savo šeimas ir kitus. Tad ir susirinkome atvirai pakalbėti apie tai, kas nutiko mūsų chemijos gigante“, – sakė renginio pradžioje minėtos partijos Jonavos skyriaus pirmininkė, miškotyros magistrė Dovilė Lileikienė.

► Nukelta | 2 p.

Žemės diena priminė skaudžią katastrofą

„Mano nuomone, kaltas projektas“, – mąstė A. Giedra.

R. Liuzinas: „Pagirtinai tomis dienomis sukosi gaisrininkai“.

Bibliotekos skaitykloje – skaudžią avariją išgyvenę achemiečiai, Žaliųjų partijos nariai.

▶ Atkelta iš 1 p.

Nelaimės vaizdas nuo stogo

Ekране mirgėjo kadrai, kuriuose užfiksuota prieš 30 metų įvykusi izoterminės saugyklos rezervuaro griūtis, gaisras, kiek sutrikę, bet desperatiškai bandantys surasti išeitį įmonės vadovai, inžinieriai. Čia pat kadre kalbantis prof. Andrejus Ancuta šį atsitikimą, pražudžiusį septynis žmones, pavadino viena didžiausių pramoninių nelaimių to meto Tarybų Sąjungoje.

O bibliotekoje prisiminimais dalijosi tie, kurie tiesiogiai stebėjo avarijos eigą, dalyvavo jos likvidavimo darbuose, bėgo per skystu amoniaku liepsnojančią dangą. „Tada buvau remonto-mechaninės gamybos viršininkas. Prisimenu, kovo 20-ąją nušvito gražus pavasario rytas. Niekas nesitikėjo nelaimės. Staiga apie 11 valandą girdžiu: „Bėda, bėda“. Aš puoliau ant stogo. Žiūriu, nugriuvusį izoterminei saugykla. Šiaubingas dalykas. Tada pasakiau: „Visi traukitės, skubėkite namo“. Kas nepasitraukė, lipo ant stogų, lindo į slėptuves. Be dujokaukės nuėjau prie saugyklos ir

ilgametis bendrovės direktorius Jonas Sirvydis.

Chemikės akimis į avariją žvilgtelėjo ir ją įvertino tuometio Valstybinio gamtos apsaugos komiteto laboratorijos viršininkė prof. doc. Vida Judita Šukytė. Tuo metu, anot jos, rezervuare buvo per 7000 t skystojo amoniako, o apie nitrofoskos sudėtį, sunkiuosius metalus, jų agresyvumą dar mažai buvo kalbama. Laimei, vėjas emisijos šleifą nubloškė ne Jonavos ar Rukos link, o Žemių, Bukonių, Šėtos, Veprių, Siesikų link, po kelių dienų jis išsisklaidė.

„SOS Vepriuose“ įkurtos organizacijos vadovas Romas Petras Šaulys patikino, kad vėpriečiai tris dienas nežinojo, kas atsitiko. Jonavoje buvo išjungti telefonai, tad buvo neįmanoma prisiskambinti.

Teršalai upėn nepateko

Valstybinio gamtos apsaugos komiteto pirmininko pavaduotoju dirbęs Rapolas Liuzinas patikino, kad anuomet Lietuvoje padėgė penkios gamyklos su padidintu poveikiu aplinkai. Nors žmonės avarijos valandomis atrodė ganėtinai susitelkę, vis dėlto neišvengta aukų – septyni žuvo. Pagirtinai sukosi

parodė tolesni apskaičiavimai, jis buvo teišus. Išleisus teršalus į upę, Neris ir Nemunas numirtų iki Jurbarko. O kaip žvėrys, laukinė fauna? Jie pasitraukė, dalis išnyko. Tik po geros savaitės buvo pastebėtas zuikis, šernai, briedis. Sodų gatvės gyventojai tikina, kad išnyko ir anksčiau čia, prie Varnakos, laigijusios voverės. Vėliau esą švedų specialistai stebėjosi: kaip čia taip mikliai likvidavote savo avariją. Savotiška pagalbininkė, pasirodo, buvo ir ugnis, neleidusi plačiau pasklisti amoniakui. Beliko išsiaiškinti griūties priežastis. O jos, anot I. Stankovičiaus, galėjo būti paprastos: statinio dugnas pastatytas ant nelygių blokelių.

„Mano nuomone, nusikalto ir to meto partijos rajono komitetas, nesimindamas laiku žygių evakuoti miestiečių. Tik viastere, kai pasisuko vėjas, miestas ištuštėjo. Gatvėse liko kariniai patruliai, kurie net neišleisdavo pravažiuojančiųjų. Ir, įsivaizduokite, nė vienos vagystės, nė vieno buto apipilėsimo“, – stebėjosi anuomet karbamido ceche mechaniku trūsęs Vytautas Venckūnas.

Avarijai nebuvo pasiruošę

„Pas jus siautėjo amoniako cunamis“, – sakė vėliau tirti atvykę avarijos priežastis specialistai. Keista, dvių komisijų išvados nesutapo. Vieni, maskviečiai, teigė, kad priežastis glūdi ne konstrukcijoje, o technologijoje. Kiti, respublikiniai, kaltino amerikietiškas konstrukcijas, kad jos sudurtos su joms nepripratusiomis rusiškoms. Gintautas Kačergis, aiškines atsitikimo poveikį aplinkai, prisiminė tada per „Amerikos balsą“ avariją komentavusio Valdo Adamkaus persergėjimą: „Joki būdu nepilkite vandens“. Jei nuolat jį būtume pylę, nuostoliai būtų kur kas liūdniesni.

Kauniečių gaisrininkų komandos viršininko pavaduotojas Arūnas Oišauskas pridūrė, kad Jonavoje tai buvo trečioji avarija. Svarbu, kad nė vienas gaisrininkas nepasitraukė iš savo postų, nors tai kainavo ir ne vieną gyvy-

Likviduojant ekologinę katastrofą, žuvo septyni vyrai.

Nuotraukose – nelaimės „Azoto“ įmonėje akimirkos. Kęstučio Putelio nuotr.

bę, nė vienam atėmė sveikatą.

„Gaila, atvirai kalbant, nebuvo pasiruošę. Apsidairę su gamybos skyriaus viršininku Vidmantu Šidlausku supratome, kad net dujokaukių po ranka neturime. Dispečeriai išsilakstė, štabas įsikūrė dispečerinėje. Teko žmones nukelti nuo stogų. Komisijų nuomonės išsiskyrė. Vieni teigė, kad izotermą buvo patekę amoniako, kiti kaltino nukrypimus nuo projekto vykdant montažinius darbus. Mano nuomonė tokia pat: kaltas projektas“, – svarstė tada vyr. inžinieriaus pavaduotoju dirbęs Algirdas Giedra.

„Nuramintojo“ vaidmens ėmėsi buvęs Aplinkos apsaugos centro viršininkas Regimantas Jakubėnas. „Šiuo metu „Achema“ nėra tarši“, – užtikri- no. Anot jo, turėtų tai suprasti ir Aplinkos ministerija, pagaliau nustojusi reikalauti didesnių mokesčių. Juk eksploatuojami

nauji, aukščiausius pasaulinius saugumo standartus atitinkantys įrenginiai, nuolat vykdomi jų patikrinimai, o gamyba ir poveikis aplinkai atitinka visus Europos Sąjungoje nubrėžtus standartus.

Tylos minute pagerbė žuvusiųs ir pasidaliję skaudžiais prisiminimais, kurie turėtų tapti pamoka dabartinei achemiečių kartai, renginio dalyviai dar nesiskirstė. Apžiūrėta čia pat eksponuojama Valerijaus Buklajevio fotografijų paroda, pavarlyta to meto spauda, išlikę dokumentai. Ne vienas veteranas palingavo galvomis, kad civilinės gynybos tarnybos iš šiandien patikimai savo funkcijų neatlieka. „Tada, pamenu, su Ruklos kariškiais buvome pasirašę pagalbos nelaimės atvejui sutartį“, – sakė J. Sirvydis. Anot susirinkusiųjų į renginį, tokia sutartis ir dabar galėtų būti kaip vienas iš saugumo garantų.

Tylos minute pagerbė žuvusiųs ir pasidaliję skaudžiais prisiminimais, kurie turėtų tapti pamoka dabartinei achemiečių kartai, renginio dalyviai dar nesiskirstė.

supratu, kokio masto katastrofa. Kartu su direktoriumi Bronislavu Lubiū, vyr. inžinieriumi Vladislavu Gedvilu ilgokai mąstėme, kaip į nitrofoskos cechą perduoti vandenį. Kitą dieną atsikrėdo generolų net iš Maskvos, mano kabinete įkūrė štabą. Žiūriu, jų nurodymu veda apie šimtą kareivių likviduoti avarijos. Sustabdžiau juos, gal net išgelbėjau. Dabar technologijos kitokios, viskas saugiau, bet žmogiškasis faktorius vis tiek liko. Tad neužmikime ant laurų, būkime kasdien budrūs“, – dalijosi skaudžiais įspūdziais

gaisrininkai. Visi ir dabar turėtų žinoti, kaip elgtis tokiais atvejais. Avarijos štabo narys Ignas Stankovičius prisiminė, kaip anuomet ieškota išeities norint sustabdyti pražūtingą chemine reakcija. Sėdė į AN lėktuvą, štabo nariai žymėjo, kur nusidriekia nuodų šleifas. O jis siekė net plentą į Šiaulius. Maskvos pasiuntiniai vis klausinėjo, ar tai ne diversija. Kai po kelių dienų ėmė lyti, prisipildė nuodų surinkimo tvenkiniai. „Leiskite teršalus į upę“, – nurodė Maskvos atstovai. „Draudžiu tai daryti“, – atsakė I. Stankovičius. Kaip